

Шарпатий Віктор, Хитрич Анна (Київ)

УДК 94(477)7"1874/1930" "П.Холодний"

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕТРА ІВАНОВИЧА ХОЛОДНОГО (1874–1930 рр.)

В статті аналізується виставкова діяльність відомого художника, педагога, громадсько-культурного діяча першої третини ХХ ст. Петра Івановича Холодного.

Ключові слова: *Петро Іванович Холодний, художник, художня виставка.*

Петро Іванович Холодний — видатний науковець, талановитий художник, державний, громадський та освітній діяч, педагог, вчений — народився 18 грудня 1876 року в Переяславі (нині м. Переяслав-Хмельницький Київської обл.). Предки Петра Івановича по материнській лінії походили від роду Забіяків, що були вправними художниками-іконописцями. В родині Холодних шанували українську мову, народні традиції і культуру і це мало великий вплив на становлення самобутньої художньої творчості і на життєву позицію Петра Івановича Холодного загалом.

Ще з дитячих років улюбленою справою і величезним зацікавленням хлопця стало малювання. Навчаючись у Київській гімназії, Петро Холодний почав відвідувати вечірні заняття в художній школі під керівництвом відомого на той час художника Миколи Мурашка¹. Згодом навчання талановитого хлопця у не менш талановитого педагога дало свої результати.

Захоплення малюванням невдовзі перетворилось на провідну справу всього життя, з якою він не розлучався навіть у найважчі політичні часи. За словами І.П. Крип'якевича, «на вечірні курси рисункової школи... ходив Холодний ось так собі, ніколи не може не припустити, що саме в історії українського малярства судилося йому така поважна роля»². Уроки малювання дали художнику-початківцю багато корисного. Пізніше він зазначав, що «в школі цій була гарна мистецька атмосфера і всі учні..., з якими мені потім доводилося стрічатись, згадують її з великою любов'ю»³.

У 1898 р. П.І. Холодний закінчив природничий відділ фізико-математичного факультету університету св. Володимира і став працювати викладачем у приватних київських гімназіях. Згодом працював асистентом, викладачем, професором на кафедрі Київського політехнічного інституту. У 1908–1917 рр. був директором комерційної школи першого Товариства вчителів Києва. Він був членом-засновником Київського товариства «Просвіта», входив до природничо-технічної секції Українського наукового товариства, був одним із редакторів її збірника. Не цурався й громадсько-

політичної діяльності — входив до складу Товариства українських поступовців.

Цікавлячись наукою і політикою, працюючи в галузі педагогіки, П. Холодний ніколи не забував про головне захоплення — малювання, яким спочатку «займався для власного задоволення, не маючи наміру брати участь у виставках чи вернісажах»⁴. Український етнограф, музеєзнавець, громадсько-культурний діяч, доктор філологічних наук І. Свенціцький пише так: «З першими своїми творами виступив Холодний у добу гостро поставленого питання про самобутність української культури. Після першої революції 1905 р. найсвідоміші представники України згуртувалися для відродження та пробудження усіх шарів українського народу якнайбільше живих, діяльних, метких і витривалих культурних робітників. Проти цього природного змагання і проти тих, хто що на заклик пішли та що станули у ряді культурних національних робітників, виступив був не тільки уряд Столипіна, але й непримиренна і завзята горстка істинно руських представників т.н. чорної сотні... На українців ремствували й доносили за всю їх культурну роботу в літературі й науці, та навіть у мистецтві... очевидно, що митці України мусіли надумати за об'єднаний вияв свого існування і своєї праці. Діється все те на виставках київського міського музею... тематика мистецьких творів Розвадовського, Бурачека, Жука, Красицького, Кричевського, Масляникова, Северина, Васильківського — була наскрізь своєрідна українська... Зовсім природно, що Холодний — з самого початку свідомий український громадянин — взявся за українську тематику. Але вже скоро зовсім інакше як інші»⁵.

Мистецтвознавці, сучасники П. Холодного вказують на те, що своє перше полотно під назвою «Дівчина» митець створив 22 жовтня 1907 р.⁶ Вже 1908 роком датуються написані ним картини «Княжий похід», «Похід Ігоря», «Похід Ігоря на Царгород», «Чернець», «Катерина»⁷.

1910 р., як стверджують ряд дослідників, приятель П. Холодного Іван Генюк продемонстрував на одній з київських виставок, що тоді періодично проводилися, два його художні полотна — «Літо» і «Портрет шліссельбурзця С.А. Іванова». Критики позитивно оцінили роботи молодого художника і, як результат цього, — «до гурту активних діячів українського мистецтва П. Мартиновича, С. Васильківського, В. Кричевського, О. Сластьона, І. Макушенка приєднався ще один талановитий сподвижник»⁸. Цей дебют і став вдалим початком виставкової та мистецької діяльності Петра Івановича Холодного.

Про ці ж події М. Голубець — видатний історик, мистецтвознавець, поет, прозаїк та публіцист — пише так: «“Артист, що офіційно” працював в ділянці хімії та математики і як педагог з тої ділянки зайняв визначне становище в шкільництві, малював нишком і “для себе”, готовлячись до публічного виступу щойно в момент, коли б почув себе “готовим” і “цілим”.

Але ж поспіх його приятелів поставили проти його волі й замірів на очах публіки й «за присяжною» критики, а що остання віднеслася до “дебютанта з помітним зацікавленням, та не оставало нічого іншого, як витягти кон-секвенції з припадку. До того — ж поширені знайомства в колах київських артистів й заінтересування мистцем громадянства були теж чогось варті. Мрія про гідну маніфестацію окремішності українського мистецтва, в першу чергу від російського, одушевляла в ті часи не тільки одного Холодного, і коли прийшлося її реалізувати, знайшлися для цього і людей умови”⁹. У тому ж 1910 році, під враженням від старовинних українських ікон, зокрема в збірці Українського музею у Львові, Петро Холодний захопився старовинним українським мистецтвом і з часом став знавцем української ікони і старовинних живописних технік. В результаті Петро Холодний став писати не лише художні полотна, а й зайнявся реставрацією ікон. В окремих художніх роботах він використовував тамперову техніку.

Дослідник українського мистецтва Михайло Драган також відзначив мистецьку діяльність Холодного, стверджуючи, що «мистецькі праці Петра Холодного постали відразу на високім рівні. З природи обдарована індивідуальність скоро заволоділа всіма засобами мистецького самовияву. І не лише заволоділа, а й пішла твердою ногою у парі з першими борцями за самостійну українську мистецьку культуру»¹⁰.

У 1911 р. Петро Іванович став учасником чергової художньої виставки, що проходила протягом цілого місяця, з 10 грудня 1911 р. до 10 січня 1912 р. в приміщенні Київського міського музею. Каталог заходу зафіксував 18 творів П. Холодного (№ 3222-339)¹¹, що свідчить про його поступове творче зростання як митця.

Оцінюючи дані події, П.І. Холодний писав в одному з своїх листів наступне: «Було й так, що дехто лякався за українське мистецтво, бо ми щось дуже не подбали на передвижників і художників “Міра Искусств”, але ж ми на те не вважали і не ображувалися. Ми не бачили, які ми є, але бачили, що ми відмінні від Москалів, та що дальші наші шляхи підуть нарізно, і це нас підбадьорювало. Не зіпсувало нашого настрою і те, що Московський цензор велів зняти картину Михайла Каленика (графа М. Тишкевича) “Сон”... хоч картина всім нам подобалася. Це тільки підкреслювало нашу відмінність і ставило другу точку над “і”»¹². Такі слова художника свідчать про його стійкі патріотичні переконання і прагнення утвердити українське мистецтво як самобутнє та цілісне, чому і сприяли його художні роботи на українську тематику.

Критика поставилася до творів П. Холодного з прихильною оцінкою, справедливо відзначаючи талант і власний творчий стиль молодого і перспективного художника. Петро Холодний був віднесений до провідних українських митців.

1911 р. П. Холодний разом із В. Кричевським, Ф. Красицьким, М. Біляшівським, О. Олесем виступив ініціатором створення «Організації пластиків» й, за твердженням Р. Лісовського, «...чого вислідом була перша українська виставка в Києві. — Там то збирає Холодний рідні мистецькі сили, що під маркою російщини були розпорошені по всіх закутках велетенської Росії. Ця виставка була начебто першою контролею творчости українського мистецтва — ще більше — всеукраїнського, бо долучилась ще й участь галицьких майстрів»¹³. Це свідчить про те, що Петро Холодний переймався не лише створенням нових художніх робіт і пошуком вдалих візуальних образів, а й такою глобальною проблемою як становлення українського живопису і мистецтва в цілому.

Український історик, мистецтвознавець, політичний діяч та редактор численних українських часописів Дмитро Антонович у матеріалі «Українська артистична виставка у Києві», поміщеному на сторінках «Літературного наукового вісника» (1912 р.) відзначав, що виставку можна назвати загальноукраїнською, оскільки на ній експонувалися твори П. Мартиновича, С. Васильківського, Т. Шевченка, М. Микешина, Ф. Красицького, П. Холодного, В. Кричевського, І. Труша, М. Жука, О. Кульчицької, М. Орлова та ін.

Особливою оригінальністю мистецьких підходів П. Холодного характеризується одна з найвідоміших його композицій «Івасик і відьма», представлена ним у циклі робіт на вищезазначеній виставці (її репродукція була поміщена на сторінках «Рідного краю»)¹⁴.

Пізніше, зокрема в 1913 р., Д.В. Антонович, оцінюючи майстерність митця, знову писав із захопленням про його художній таланти: «Художник має дар торкати інтимні струни людського серця; може з незвичайною щирістю і безпосередністю віддавати сценки глухого передмістя; Холодний з діточною свіжістю відчуває настрої казки — його «Івасик» прекрасна, коли не одинока справді художня ілюстрація української казки. Нарешті Холодний може підійнятися до трактування стихійних сил природи, його «Вітер» може найсильніше із усього досі ним виставленого»¹⁵.

Петро Холодний активно працював над живописними роботами навіть тоді, коли займався науковими та громадськими справами. Невдовзі митець створив нові полотна, здебільшого це ліричні пейзажі та композиції — «Колядку про дівчину і паву», «Похмурий день»¹⁶.

На черговій другій мистецькій виставці, що пройшла в м. Києві влітку 1913 р. Петро Холодний теж брав активну участь і представив 11 своїх полотен¹⁷. Але через заборону царською владою діяльності в м. Києві «Організації українських пластиків», твори учасників Другої мистецької виставки, в тому числі й Петра Холодного, в грудні 1913 р. перевезли до м. Полтави. М. Голубець висловив своє, досить прихильне, враження: «На

цій виставці показав Холодний цикл пейзажів і портретів та більшу композицію «Івасик і відьма»».

Багато в чому незрозумілою і непередбачуваною виявилась реакція мистецтвознавця Д. Антоновича на твори П. Холодного, що були представлені на Другій мистецькій виставці. Зазвичай вона вирізнялася прихильністю і схвальністю. «Дивним дивом Антонович, який мав стільки щирого захоплення для картин Холодного з попередньої виставки, тим разом поставився до артиста майже негативно. Закинувши йому «Брак художньої дисципліни», яка нібито руйнує вражіння» від його картин, усе виставлене Холодним на цій виставці вважав слабшим від попереднього, мовляв «сумно дивитись, коли художник з такими можливостями як Холодний, пускається на експерименти сумнівної вартости, як панно «Катерина», або навіть опускається до таких «барішенських вправ» як солоденько-лилові дзвоники...»¹⁸.

Втім позитивних відгуків на мистецьку творчість Холодного було більше, ніж негативних чи критичних. Упродовж 1913 р. навпаки прихильна характеристика мистецької діяльності П. Холодного знайшла відображення в працях М. Вороного («Виставка картин українських художників у Києві»), П. Ковжуна («Вражіння з виставки картин українських художників»), П. Чайки («Виставка картин українських художників»). У цих працях подається схвальна оцінка окремих робіт митця, зокрема його полотна «Катерина», що отримало таку оцінку від Антоновича. Прихильні оцінки зустрічаються у працях українських колег-живописців М. Козіка та І. Мозолевського, у згадках культурно-освітнього діяча та філософа О. Кульчицького, в українського живописця та мистецтвознавця М. Бурачека та інших фахівців і громадських активістів того часу. Зокрема хист Петра Холодного до малювання відзначав і поет М. Вороний, який писав: «Ще на попередній виставці звернув Холодний увагу на себе своїми талановитими композиціями... Тепер він показав, що талант його перебував еволюцію, удосконалився і зміцнів...»¹⁹.

Завдяки характеристиці І. Крип'якевича дізнаємось про особливість ще однієї картини П. Холодного — «Дівчина і пава (1915)», за його словами це «була перша тамперова картина Холодного», яка виникла «в результаті хімічного аналізу старих галицьких ікон, що найшлися в київському музеї»²⁰. За іншими відомостями, після початку Першої світової війни (1914 р.) Д. Щербаківський привіз із Галичини до київського художнього музею декілька ікон, виконаних темперою технікою. Ця техніка стала характерною особливістю роботи Холодного, що виявлялась у ефективному використанні кольору. Петро Холодний, вражений галицькими іконами, спробував використати темперу у власній мистецькій практиці. Так і виникла «Дівчина і пава», а за нею й інші художні полотна, написані Холодним темперою технікою.

Як стверджує дослідник мистецтва та сучасний науковець О. Настюк: «У першому десятилітті 20 ст. переважна більшість митців продовжувала працювати в традиційній реалістичній манері. Разом з тим визначилася група живописців, у творчості яких новітні тенденції і пов'язані з ними елементи нового живописного стилю виявилися найвиразніше, з великою художньою силою. До них належать, передусім, О. Мурашко, М. Жук, С. Прохоров, П. Холодний, М. Бойчук, М. Бурачек, А. Малевич, О. Богомазов»²¹. Перелік наведених прізвищ свідчить про авторитетність постаті Петра Холодного в мистецькому середовищі. Поступово, завдяки напруженій копіткій праці і природному таланту, Петро Холодний набув слави знаного митця маляр-імпресіоніста²².

Вже з 1916 року Петро Холодний почав використовувати стару іконописну техніку в релігійних і навіть світських композиціях, які він свідомо наділяв окремими власними стилістичними рисами візантійської традиції, трансформуючи їх в стилі сучасного йому модерного мистецтва. Таким чином, Петро Холодний, поруч з Михайлом Бойчуком та Олексою Новаківським, став одним із засновників в образотворчому мистецтві українського національного стилю, який отримав згодом назву «неовізантинізму» і сьогодні заслуговує на більш детальне вивчення.

Особистість Петра Холодного — не тільки видатного педагога і науковця, а й самобутнього художника — формувалася надалі під впливом ідей українського національного відродження кінця 19 — початку 20 ст. Поєднавши в собі ще з дитинства прагнення до самовизначення українського народу, а згодом — і до розвитку національної освіти й культури, високі ідеали, патріотизму й жертвності, добра й справедливості, Петро Холодний з початку революційних подій 1917 р. всебічно підтримав ідею державності на початку новітнього періоду історії України.

Талант П. Холодного був багатогранний. Р. Лісовський у своїй праці про Холодного писав: «Може й не думав ніколи Петро Холодний стати перед українською суспільністю в ролі артиста в широкому значінні, бо готував собі кар'єру ученого, був, можна сказати, всебічно освіченою людиною. Але все ж таки мистецтво було для нього чимось вищим»²³.

За Гетьманату, порівняно з добою Української Центральної Ради, Петро Холодний активізує як власну мистецьку діяльність, так і організаційні зусилля в плані розбудови загальнодержавного мистецького життя. Так, за свідченням І. Крип'якевича: «Заходами новоствореного “товариства українських митців і діячів мистецтв” влаштовано в червні 1918 р. мистецький з'їзд і ретроспективну виставку в Києві. З'їзд відбувся в атмосфері головного реферату Г. Павлуцького на тему “Чим є національне мистецтво й чи воно повинно бути національне”. Вистава була справжнім переглядом того, на чому можна було б оперти розвиток образотворчості визволеної нації.

Щоправда, бойові акції на околицях не дозволили прийняти участі у виставці представникам Харкова, Чернигова, Катеринослава й Одеси. Правда теж, що для належної підготовки вистави був назначений надто короткий речинець. Та в даних умовах ходило не так про репрезентацію, як про змогу орієнтації в силах, якими українська образотворчість розпоряджала. Це завдання було осягнене. Особливо цікавим з того погляду був на виставі відділ архітектури. В найповніше обставленому малярському відділі на перше місце вибилися і якістю і чисельністю твори В. Кричевського та П. Холодного. З інших малярів звертали на себе увагу М. Козик, О. Судомора, Ю. Михайлів, Ю. Павлович, К. Трохименко, брати Пастухові та Г. Павлуцький. (А також М. Бурачек, і Ф. Красицький та ін.) На загальним моментом відтискання державної незалежності, праця в ділянці образотворчості закипіла, а що, в більшості випадків, не вийшла вона поза перші установчі збори цілої низки мистецьких установ, чи поза перші спроби образотворчих маніфестацій, це вже вина не людей, а обставин, що дуже скоро стягли на Україну більшовицьку навалу»²⁴. Це дає нам можливість високо оцінити творчу активність Петра Холодного навіть у такі нелегкі суспільно-політичні часи за умови не надто сприятливих обставин.

До 1917 року Петро Холодний написав 42 художні полотна, далі, зважаючи на активну наукову і громадську діяльність, художня активність стала дещо меншою. У 1917 р. було написано 1 художнє полотно — портрет сина Петруся. 5 грудня 1917 року Петро Холодний взяв участь в урочистостях з нагоди відкриття Української академічної виставки у м. Києві. Того ж 1917 р. він був учасником першої періодичної мистецької виставки, організованої Київським художнім училищем. У 1918 р. П. Холодний також написав 1 художнє полотно. У 1919 році творча діяльність П. Холодного була надзвичайно високою, свідченням чого є 24 художні полотна, у 1920 р. художником було написано ще 22 полотна. Серед усіх своїх живописних творів велика частина, а саме 28, були написані П. Холодним на Поділлі. Такі показники загалом свідчать про творчу активність і працелюбність художника.

З 9 по 16 червня 1918 року в Києві проходив мистецький з'їзд, де Петро Холодний представив ряд полотен на загальній виставці художників. І хоч творчий доробок 1918 року був не таким значним, але участь у художніх виставках була стабільною. 22 червня український мистецтвознавець К.В. Широцький (під псевдонімом К. Суцанський) на сторінках «Нової ради» у рецензії на цей форум дав високу оцінку художній творчості та таланту Петра Холодного: «Серед учасників виставки найбільше звертає увагу своїми творами Петро Холодний. Звичайно, “критики”, запримітивши такий талант, сказали б, що йому не достає школи. І може, якраз він і приємніший нам тим, що не одбилась йому та “школа”...». Варто зазначити, що таке зауваження, як брак чи нестача художньої освіти для Петра

Холодного звучали й раніше, зокрема від Антоновича, після участі у художній виставці 1912 р.

1918 рік відзначився для Петра Холодного участю у двох виставках: у жовтні–листопаді пройшла виставка картин «Товариства Київських Художників», а невдовзі після неї у листопаді 1918 р. — виставка «Товариства Кіевлян»²⁵.

Досить масштабною була виставка «Товариства діячів українського пластичного мистецтва», яка відкрилася 1 січня 1919 року, адже у ній взяли участь багато провідних і авторитетних митців того часу, в тому числі Г. Нарбут, О. Мурашко, М. Козик, М. Бурячок, М. Бойчук, М. Жук, П. Холодний, Г. Золотов, З. Подушка, Н. Носко, К. Трохименко, брати Кричевські та ін. Петро Холодний вдало відзначився, презентувавши близько 50 своїх робіт і отримав схвальні відгуки стосовно них. З того ж 1919 року починається Подільський період у житті Петра Івановича Холодного — доволі плідний у його художній творчості. Цей період продовжився до 1920 року. Здебільшого провідною його ознакою є пейзажний жанр робіт Холодного, що отримав назву «Подільські етюди».

М.Г. Бурачек у праці «Мистецтво в Києві» писав про П.І. Холодного, що той «з його скромним талантом, простим і свіжим, як польова квітка, закоханий в красу неба, в простір лугів та степів, в блакитні дзвіночки, що заховались в тінь під березою. Цього художника так і не можна запідозрити в бажанню подобатися смакам публіки»²⁶. Цим самим автор хотів наголосити на щирій любові Петра Холодного до природи рідного краю.

Художні полотна Петра Холодного привертали численну увагу критиків і шанувальників мистецтва і, здебільшого, отримували їх позитивну оцінку. Того ж 1919 року у м. Львові критик М. Голубець також відгукнувся позитивною рецензією на творчість П.І. Холодного.

У квітні 1920 року проходила Шевченківська виставка, яка відбулася в національному музеї міста Львова. Петро Холодний представив лише 2 художні твори. За спогадами С. Русової та С. Сірополка, Петро Холодний «рідкі і вільні години присвячував малярству та рибальству», що свідчить про його відданість улюбленій справі.

Вільного часу у П. Холодного тоді було занадто мало. У двох кабінетах міністрів другої Української Народної Республіки він був міністром освіти. На серпень 1920 р. разом з іншими урядовцями перебував у Тарнові. В ряді урядів УНР був міністром освіти. Перебував у польському таборі для інтернованих осіб. У 1922 р. проживав у Миколаєві, на Львівщині.

З 8 грудня 1921 по 28 січня 1922 років тривала важлива і незвична мистецька праця Петра Холодного — реставрація ікони Божої Матері в с. Зарваниці. У листі до сина, художник відзначає теплий прийом від місцевого населення і розповідає про хід реставраційної роботи. Тоді ж він

виконав 2 копії ікони. Окрім реставраційної роботи, у той час Холодний створив 7 полотен, з яких 4 портрети і 3 етюди: «Коні» — олія, 25x18; «Монах, брат Іоїль» олія, 17,5x26; «Монах, о. Нікон» 17,5x26; «Зимовий етюд», олія, 25x17; «Зима», олія, 26x17; «Позолотник» олія, 26x17 та «Дідусь, дяк В. Серафим», олія, 31x43,5.

1922 року Петро Холодний переїхав до Львова, щоб цілком присвятити себе художньому мистецтву та його розбудові й становленню. Ще 28 грудня 1921 року виникло перше повоєнне мистецьке об'єднання — гурток діячів українського мистецтва (ГДУМ), у створенні якого важливу роль відіграв Петро Холодний. Про успішну діяльність цього угруповання свідчить те, що у 1923 році членами ГДУМ були вже близько 40 осіб. Головою об'єднання був Петро Холодний, а заступником багато років поспіль обирали М. Голубця. П. Холодний входив також до українського мистецького гуртка «Спокій», що діяв у Варшаві.

У червні 1922 року була проведена перша виставка ГДУМу. М. Голубець згадував про цю подію так: «Гвоздями малярської частини виставки були картини Новаківського, який домінував своєю стихійною колористикою та картини й композиції Холодного, який, на противагу Новаківському, приваблював глядачів інтимністю, своїм сковородинівським самоопануванням і зразковою погодою Духа».

Всього товариством ГДУМу було організовано 4 художні виставки, у кожній з яких позитивно відзначилась творчість Петра Холодного. Після останньої виставки, яка відбулась у 1926 році, поступово діяльність товариства занепала, хоча формально воно проіснувало 8 років.

У травні 1921 року пройшла «весняна виставка». Саме там вперше твори Холодного побачив Микола Голубець, що згодом став чи не найпалкішим прихильником творчого таланту Холодного і автором першої монографії, присвяченої творчості живописця. Їх особисте спілкування розпочалось завдяки сприянню українського графіка, маляра та мистецтвознавця П. Ковжуна і лише посприяло захопленню М. Голубця художнім талантом П. Холодного. Монографія вийшла у 1926 році до 50-літнього ювілею Петра Івановича. У своїй праці М. Голубець робить короткий огляд київських виставок: 1911 р., 1913 р., 1918 р. Свідомо чи ні, М. Голубець часто порівнював за стилістичними та емоційними ознаками твори Холодного і Новаківського. Обоє художників вважали тихими суперниками. Так стверджував і згодом відомий митець і критик Святослав Гординський, який з цього приводу писав так: «Справжнім суперником Новаківського з погляду найосновніших завдань мистецтва був Петро Холодний. Уже у вдачі обох мистців була велика відмінність: Новаківський, вічно неспокійний, не малював, а «штурмував» полотно, а Холодний майже з науковим спокоєм (з фаху він був, властиво, професор хімії) зрівноважено підходив до роз-

в'язки своїх малярських проблем». Характеризуючи працю М. Голубця, С. Гординський зазначав: «В мистецтві Петра Холодного-старшого (як і Нарбута, та братів Кричевських) Голубець бачив ідеальну синтезу українського національного мистецтва, побудованого на тисячолітній традиції, але нового своєю технікою й духом»²⁷. Це свідчило про те, що спільність між Новаківським та Холодним полягала в тому, що вони обидва беззаперечно талановиті українські художники, проте кожен зі своїм баченням і вираженням мистецтва.

У 1924 році Петро Холодний експонував 5 робіт на виставці книжкової графіки з нагоди 350-річчя друкарства в Україні, що відбулася в Празі. Окрім етюдів та портретів свій художній талант Петро Холодний втілював і в сакральному живопису: Успенська церква у Львові — 2 образи для бічних віктарів і проекти вітражів для 6 вікон 1925–26 рр., каплиці Духовної семінарії у Львові — іконостас та стінописи, 1926–29 рр. та Успенська церкви у Мазниці біля Борислава — цикл вітражів у 10 вікнах, 1929 року.

Своїми творами львівського періоду П. Холодний завоював світове визнання (ікони і вітражі Успенської церкви, іконостас і фрески духовної семінарії у Львові, ікони в церквах сіл Раделичі, Холоїв, Боршевичі, Зубець, вітражі в Мразинці).

Він ілюстрував видання, призначені для шкільної молоді. Репродукції його творів друкували ілюстрований громадсько-політичний, економічний та літературний тижневик «Визволення», ілюстрований історико-культурний журнал-місячник «Стара Україна. Часопис історії і культури». Він брав участь у підготовці літературно-художнього й науково-публіцистичного видання «Золоті ворота. Альманах січових стрільців», був автором художнього оформлення обкладинки літературно-політичного і громадського календаря-альманаха, що його видавало в 1920-і роки у Львові Українське товариство допомоги емігрантам з України.

Успішну мистецьку діяльність Петро Холодний не продовжив через свою досить ранню смерть у 1930 році, проте навіть після неї його творчість привертала громадську увагу. У 1931 році комітет вшанування пам'яті на чолі з о. Йосифом Сліпим організував посмертну виставку Петра Івановича Холодного, де було представлено 335 його робіт, окрім них була надана інформація ще про 48 творів. Отже всі мистецькі полотна митця налічували 383 одиниці.

У 1942 році відбулась ще одна посмертна виставка — «Виставка чотирьох мистців», де експонувалося 35 творів. Після чого його праці у широкому обсязі до 1996 року, коли відбулась виставка в національному музеї Львова, не демонструвалися.

Творчість Холодного формувалася на українських мистецьких традиціях, в яких іконографічна візантика сполучалася з народним мистецтвом і

традиціями, основними її елементами залишилися зв'язність і суцільність композиції, яка надавала творам музичного звучання, і чиста гама теплих барв. Основним стилем творчості Холодного був дозрілий імпресіонізм уже локалізованого українського типу, з тонкою грою нюансів, глибоко ліричний. У неовізантійських творах Холодний довів нові можливості використання давнього стилю, звільненого від будь-якої схематичності чи архаїзму.

В статье анализируется выставочная деятельность известного художника, педагога, общественно-культурного деятеля первой трети XX в. Петра Ивановича Холодного.

Ключевые слова: *Петр Иванович Холодный, художник, художественная выставка.*

In this article the exhibitional activity of the famous Ukrainian artist, teacher, cultural and public activist of the first third part of the XX ct. Petro Ivanovych Kholodnyi is being analyzed.

Key words: *Peter Ivanovich Holodnyj, artist, artistic exhibition.*

---

¹ Голубець М. Холодний. — Львів: українське мистецтво, 1926. — С. 22–23.

² Історія української культури під заг. ред. Директора І. Крип'якевича. — Нью-Йорк, 1990. — С. 647.

³ Голубець. Назв. праця. — С. 23.

⁴ Грималюк Р. Церковні вітражі Петра Холодного // Історичний календар 2000: Науково-популярний та літературний альманах. — К., 1999. — Вип. 6. — С. 175.

⁵ Свенціцький І., Драган М. Про П.І. Холодного. — Львів, 1931. — С. 4–5.

⁶ Холодний П.І. (1876–1930): Матеріали до бібліографічного покажчика / укл. С. Костюк, О. Дерезко. — Львів, 1996. — С. 7.

⁷ Мистецтво України. Бібліографічний довідник / за ред. А.В. Кудрицького. — К., 1997. — С. 617.

⁸ Грималюк Р. Церковні вітражі Петра Холодного // Історичний календар 2000: Науково-популярний та літературний альманах. — К., 1999., вип. 6. — С. 175.

⁹ Голубець. Назв. праця. — С. 6.

¹⁰ Грималюк Р. Церковні вітражі Петра Холодного // Історичний календар 2000: Науково-популярний та літературний альманах. — К., 1999. — Вип. 6. — С. 175.

¹¹ Холодний П.І. (1876–1930): Матеріали до бібліографічного покажчика / укл. С. Костюк, О. Дерезко. — Львів, 1996. — С. 15.

¹² Голубець. Назв. праця. — С. 7.

¹³ Лісовський Р. Петро Холодний. — Прага, 1932. — С. 5.

¹⁴ Холодний П.І. (1876–1930): Матеріали до бібліографічного покажчика / укл. С. Костюк, О. Дерезко. — Львів, 1996. — С. 17.

¹⁵ Голубець. Назв. праця. — С. 7.

¹⁶ Стрельський Г. Діячі України Доби національно-визвольних змагань (1917–1920). Бібліографічний словник (Ф-Ч) // Історія в школі. — 1999. — № 7. — С. 36.

¹⁷ Холодний П.І. (1876–1930): Матеріали до бібліографічного покажчика / укл. С. Костюк, О. Дерезко. — Львів, 1996. — С. 15.

¹⁸ Голубець. Назв. праця. — С. 8.

¹⁹ Там само.

²⁰ Історія української культури під заг. Ред. Директора І. Крип'якевича. — Нью-Йорк, 1990. — С. 647.

²¹ Настюк О. Мистецьке життя Києва та Одеси початку ХХ сторіч на сторінках тогочасних періодичних видань // Четвертий міжнародний конгрес українців: Доповіді та повідомлення. Історія. — Одеса; Київ; Львів, 1999. — Ч. 2: ХХ століття. — С. 190.

²² Ротач П. Розвіяні по чужині. Полтавці на еміграції. Короткий бібліографічний довідник. — Полтава: Верстка, 1998. — С. 141.

²³ Лісовський Р. Петро Холодний. — Прага, 1932. — С. 6.

²⁴ Історія української культури під заг. Ред. Директора І. Крип'якевича. — Нью-Йорк, 1990. — С. 641.

²⁵ Холодний П.І. (1876–1930): Матеріали до бібліографічного покажчика / укл. С. Костюк, О. Дерезко. — Львів, 1996. — С. 53.

²⁶ Там само. — С. 62.

²⁷ Холодний П.І. (1876–1930): Матеріали до бібліографічного покажчика / укл. С. Костюк, О. Дерезко. — Львів, 1996. — С. 62.